

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ
ГЕОПРОСТОРИ**

Глобалізація як безпосередньо, так і опосередковано впливає на економічний та політичний розвиток усіх держав, що входять до її сфери. Як всесвітній об'єднуючий процес вона має свою ідеологію, що виникла в останній третині ХХ ст. В основу цього процесу, насамперед, закладений економічний потенціал США, країн — великої сімки та інших розвинених країн. Глобалізація - це нова ідеологія найрозвинутіших держав з контрастними концепціями світоустрою. Пануючою серед них є концепція створення —світового співтовариства і системи —глобального управління або світового уряду. Глобалізацію можна представити як розширення економічної діяльності за межі окремих держав, це пов'язано з економічним взаємопроникненням, зі зростанням залежності країн одна від одної насамперед у фінансовій, торговельній, інвестиційній, технологічній, культурній та інших сферах [4 с.55].

У процесі глобалізації її країни-учасники мають неоднакові можливості. Від глобалізаційних процесів виграють великі приватні компанії та розвинені країни. Глобалізація поділяє країни на ті, які користуються її перевагами, і на ті, що не можуть цього собі дозволити. Серед перших знаходяться не тільки окремі країни, але й багатонаціональні корпорації. Сучасні домінанти світової економіки (фінанси, науково-технічні досягнення, інформація) зосереджені в межах розвинених країн на чолі із США, а екологічно шкідливі, ресурсовитратні, енерго- та матеріаломісткі галузі знаходяться в межах країн, що розвиваються. Економіки цих країн не можуть бути справжнім конкурентом розвинених країн, у руках яких зосереджені такі маніпулюючі системи, як МВФ, ЄБРР, СОТ та інші. Усе це також призводить до різного рівня економічного розвитку.

У контексті глобалізації економічних процесів поняття "конкурентоспроможність країни" згадується дедалі частіше, особливо, коли мова йде про конкурентні позиції на різних ринках збуту чи придбання продукції, залучення іноземних інвестицій, реалізацію міждержавних проєктів. Проте, єдине тлумачення цього поняття відсутнє. Як варіант, за економічним словником, можемо відстежити зміст даного поняття:

Конкурентоспроможність - здатність діяти в умовах ринкових відносин і отримувати при цьому прибуток, достатній для науково-технічного вдосконалення виробництва, стимулювання працівників і підтримки продукції на високому якісному рівні [3 с.164].

Конкурентоспроможність країни – це її здатність створити внутрішні й зовнішні умови, які дають її бізнесу змогу виробляти товари й послуги, що витримують випробування міжнародних ринків, а її населенню – стабільно підвищувати доходи і якість життя. Тобто конкурентоспроможність країни – це її здатність забезпечити стає економічне зростання.

Найбільше наукової уваги характеристиці конкурентоспроможності країни приділив американський вчений-економіст М. Портер. Він відзначає, що деякі економісти розуміють цей термін як макроекономічне явище, що визначається такими перемінними, як курс валют, відсотковими ставками та бюджетним дефіцитом. Однак, багатьом країнам вдавалось швидкими темпами підняти рівень життя, незважаючи на бюджетний дефіцит (Японія, Італія), падіння курсу національної валюти (Німеччина, Швейцарія) та високі відсоткові ставки (Італія та Корея). Нерідко стверджують, що конкурентоспроможність забезпечується великою кількістю дешевої робочої сили. Проте, такі країни, як Німеччина та Швеція процвітають, не зважаючи на високий рівень заробітної плати, в той час як країни Східної Європи з дуже дешевою робочою силою не спроможні привабити іноземного інвестора в необхідній мірі [1].

Ще одна загальнонаукова та публіцистична точка зору, що зустрічається: конкурентоспроможність країни визначається великою кількістю природних ресурсів. Хоча всі знають, якого успіху досягли Німеччина, Гонконг, Швейцарія - країни з незначними природними ресурсами. Водночас країни з дуже великими запасами природних ресурсів, такі, як Азербайджан, Росія, Казахстан знаходяться на останніх місцях у рейтингу економічної свободи.

На сучасному етапі конкурентоспроможність країни (КК) — одна з найвпливовіших концепцій економіки розвитку та практичної політики, оскільки не лише охоплює суто економічні показники, а й оцінює економічні наслідки важливих для стабільного зростання неекономічних явищ, таких, як якість політичних процесів і управління суспільством, рівень освіти, наукова база, верховенство закону, культура, системи цінностей та інформаційна інфраструктура. Застосовувана сьогодні на практиці багатьма розвиненими країнами і країнами, що розвиваються, концепція КК аналізує, в який спосіб політика національного уряду сприяє розвитку конкурентного національного, соціально-відповідального бізнесу на благо процвітання нації.

Публікація Майклом Портером 1990 року праці «Конкурентні переваги націй» (The Competitive Advantage of Nations), створення ним при Гарвардському університеті Інституту стратегії та конкурентоспроможності, паралельні дослідження цієї проблематики двома іншими центрами — Інститутом розвитку менеджменту в Лозанні та Світовим економічним форумом у Давосі, а також створення цілої низки національних і регіональних центрів із проблем конкурентоспроможності засвідчують поширення й життєздатність цієї концепції. Невпинне зростання взаємозалежності і взаємопов'язаності національних економік країн світу в ході економічної глобалізації робить дедалі більш актуальним забезпечення їхньої конкурентоспроможності, яка є запорукою сталого поступального розвитку. Утворюються нові регіональні лідери, в тому числі - в геостратегічному

середовищі, до якого належить Україна (Китай, Польща, Російська Федерація та ін.).

Глобалізація несе позитивний ефект насамперед країнам, які зуміли оволодіти засобами реалізації власних конкурентних переваг. Стратегія державної політики, спрямована на розкриття цих переваг, сама стає в сучасному світі принципово важливою умовою здобуття та утримання стійких конкурентних позицій економіки країни у світовому економічному середовищі [2 с.70].

В Україні за останнє десятиріччя відбулось досить різке становлення відкритої економіки. Проте залучення України до світового поділу праці виявило нездатність більшості національних виробників змагатися за зовнішні ринки та утримувати конкурентні позиції навіть на внутрішньому ринку, що призвело до негативних структурних зрушень вітчизняного виробництва. Саме зараз починається етап формування нового типу світового суспільства всепланетарного масштабу. Найбільш зримим проявом та показником згаданих процесів і феноменів виступає глобалізація. Глобалізація передбачає, що множина соціальних, економічних, культурних, політичних та інших відносин і зв'язків набувають всесвітній характер. Отже, глобалізація – складне, суперечливе, багатовимірне динамічне і всезростаюче, всепроникне явище, пов'язане з пришвидшенням, інтенсифікацією і планетарним транскордонним поширенням потоків інформації, капіталів, технологій, товарів, послуг, робочої сили, інтелектуально-культурних, освітніх, політичних, соціальних і особистісних цінностей [4, с.23].

Аналіз світового досвіду останніх десятиліть дав змогу виокремити основні чинники конкурентоспроможності національної економіки. Серед них: ефективна координація та співпраця між транснаціональними корпораціями та країнами, в яких здійснюється їхня діяльність; орієнтація державної політики на консолідацію суб'єктів економічних відносин в межах

країни, а також підтримка виходу національних корпорацій на світовий економічний простір; дотримання урядом критичної межі диференціації прибутковості суб'єктів економіки всередині країни (антимонопольна політика, вилучення надприбутку тощо); запобігання загрозам, які виникають внаслідок підвищення відкритості економіко-правового середовища (адаптація міжнародних правових норм до національних умов, використання інструментів тарифного та нетарифного захисту внутрішніх ринків); посилення уваги до механізмів інноваційно-промислової політики, покликаних забезпечувати конкурентоспроможність в стратегічній перспективі; поширення політики сприяння розвитку «людського капіталу» [5].

Вищенаведені чинники орієнтовані насамперед на досягнення максимального рівня розкриття національних конкурентних переваг. Лише встановивши, наскільки реалізованими є національні конкурентні переваги, можливо визначити стратегічну ефективність використання наявних національних ресурсів засобами національної економічної політики та корпоративного управління. Це дозволяє визначити конкурентоспроможність національної економіки як економічну категорію, яка характеризує стан суспільних відносин у державі щодо забезпечення умов стабільного підвищення ефективності національного виробництва, адаптованого до змін світової кон'юнктури та внутрішнього попиту на основі розкриття національних конкурентних переваг та досягнення кращих, ніж у конкурентів, соціально-економічних параметрів.

Список літератури:

1. Антонюк Л. Л. Конкурентоспроможність національної економіки в умовах глобалізації: Автореф. дис. ... д-ра економ. наук: 08.05.01/ Київ. нац. екон. ун-т. – К., 2004. – 39 с.
2. Борисенко З. М. Конкурентна політика держави як фактор розвитку економіки України. – К., 2004. – 346 с.

3. Відоменко І.О. Завдання галузевої конкурентної політики та організаційно-економічний механізм реалізації стратегії конкуренції // Економіка: пробл. теорії та практики.- 2004.- №196., Т. IV.- С. 932-937.
4. Глобалізація як джерело конкуренції, конфліктів та можливостей: Зб. матеріалів V Між нар. Конф. Молодих вчен., 30...31 травня 2003 р., Миколаїв–Очаків: У 2 т., Т. 1 – Миколаїв, 2003.- 186с.; Т. 2.- Миколаїв, 2003.- 138с.
5. Малащук Д.В. Пріоритетні заходи щодо забезпечення конкурентоспроможності економіки України // Актуальні проблеми економіки.- 2005.- №1.- С. 22-31.

